

WOJNY TOCZONE PRZEZ RZECZYPOSPOLITĄ W XVII w.

WOJNY ZE SZWECJĄ

1. Przyczyny wojen ze Szwecją w pierwszej połowie XVII w.

- Zygmunt Waza, królewicz szwedzki, został królem Rzeczypospolitej w 1587 r. Stany szwedzkie zgodziły się by brał udział w polskiej elekcji pod warunkiem, że nie naruszy granic szwedzkich. Rzeczpospolita i Szwecja w 1594 r. zostały połączone unią personalną – **Zygmunt III Waza** był królem Polski i Szwecji.
- Pod nieobecność Zygmunta III w Szwecji doszło do wybuchu wojny domowej, która Zygmunt III przegrał. Ostatecznie po kilku latach tron szwedzki przejął Karol IX Sudermański. Najpierw Zygmunt III został pozbawiony praw do tronu szwedzkiego, a w 1599 praw do tronu szwedzkiego pozbawiono całą polską linię Wazów. Od tej pory Zygmunt III Waza starał się odzyskać tron szwedzki za wszelką cenę
- w odpowiedzi na detronizację (pozbawienie tronu) Zygmunt III **inkorporował (włączył) Estonię do Rzeczypospolitej**, co było sprzeczne z obietnicą jaką złożył parlamentowi szwedzkiemu. Stało się to bezpośrednią przyczyną wybuchu wojny ze Szwecją w 1600 r.

2. Przebieg wojen ze Szwecją w I połowie XVII w.

1600 – 1622 – walka o Inflanty.

Karol Sudermański zaatakował polskie Inflanty. Walka toczyła się ze zmiennym szczęściem 11 lat. Początkowo wojsko polskie dowodzone przez **hetmana Jana Karola Chodkiewicza** pokonało armię szwedzką w **bitwie pod Kircholmem w 1605** r. W 1611 r. podpisano rozejm ze względu na śmierć Karola IX i zaangażowanie Polski w wojnę z Rosją. Działania zostają wznowione w 1617 r. Tym razem wyraźną przewagę zyskują Szwedzi. Wojnę kończy **rozejm w Mittawie** zawarty w **1622** r. Na jego mocy Szwedzi otrzymują całe Inflanty aż po rzekę Dźwinę, przy Rzeczypospolitej pozostała tylko Kurlandia i część Inflant wschodnich – od tej pory nazywano je Inflantami polskimi.

1626 – 1629 – wojna o ujście Wisły

Wojnę rozpoczyna król szwedzki Gustaw II Adolf, który dąży do opanowania Pomorza Gdańskiego i ujścia Wisły. Pragnie on uczynić z Bałtyku szwedzkie morze zamknięte. Sprzymierzył się on z księciem pruskim. Wojska szwedzkie rozpoczęły blokadę Gdańska. Mimo zwycięskiej **bitwy morskiej pod Oliwą (1627)** oraz **zwycięstwa hetmana Stanisława Koniecpolskiego** w bitwie pod Trzcianą (1629) wojna ta nie jest pomyślna dla państwa polskiego. Działania wojenne zostały wstrzymane wskutek interwencji Francji, która była zainteresowana udziałem Szwecji w wojnie trzydziestoletniej. **W 1629 r.** zawarto **rozejm w Altmarku = Starym Targu**. Wszystkie porty inflanckie i pruskie z wyjątkiem Gdańska, Pucka i Królewca uzyskali Szwedzi. Na handel gdański nałożono 3,5% cło, a Księżę pruski za pomoc udzieloną Szwedom uzyskał kilka pomorskich miejscowości – Malbork, Sztum, Żuławę. Po śmierci Gustawa II Adolfa podpisano **rozejm w Sztumskiej Wsi (1635)**, w którym powrócono do postanowień z rozejmu w Mittawie – granica polsko – szwedzka przebiega wzdłuż rzeki Dźwiny.

3. Przyczyny „potopu” szwedzkiego 1655 – 1660.

- Szwecja pragnęła podporządkować sobie Rzeczypospolitą. Po wojnie trzydziestoletniej, która zakończyła się w 1648 r. Szwecja jest jedną z największych potęg europejskich, która dąży do rozszerzenia swojego terytorium.
- Szwecja chciała zamknąć Bałtyk w swoich granicach – opanować całe wybrzeże Bałtyku.
- Szwecja obawiała się wzrostu potęgi rosyjskiej. Obawy te wzrosły wraz z sukcesami jakie odnosiła Rosja w wojnie z Rzeczypospolitą w 1654 r.
- w Rzeczypospolitej istniała opozycja wobec króla Jana Kazimierza Wazy. Magnaci, którzy znaleźli się w opozycji uważali, że dzięki pomocy szwedzkiej uda się odzyskać ziemie, które Rzeczypospolita już utraciła w wojnie z Rosją.

4. Przebieg i skutki „potopu” szwedzkiego = 1655 – 1660.

1655 – armie szwedzkie wkroczyły na ziemie RP z Pomorza Szczecińskiego i z Inflant odnosząc od razu spore sukcesy. Pospolite ruszenie z Wielkopolski skapitulowało, cała Wielkopolska oddała się we władanie Szwedów, **hetman wielki litewski Janusz Radziwiłł** podpisał układ ze Szwedami i przeszedł na ich stronę, wojska szwedzkie zajmują stolicę – Warszawę. W tej sytuacji **król Jan Kazimierz Waza** opuścił kraj i schronił się na Śląsku opolskim. Mimo to część szlachty podjęła walkę z wrogiem. Rozpoczęła się wojna partyzancka: w Wielkopolsce, na Podkarpaciu, na Litwie i Podlasiu. Wydarzeniem przełomowym stała się bohaterska obrona klasztoru na Jasnej Górze w Częstochowie. Obroną dowodził tam przeor klasztoru – ksiądz Korecki. Przykład Częstochowy miał olbrzymi wpływ na zawiązanie przez szlachtę **konfederacji w Tyszowcach w grudniu 1655 r.** Konfederację zawarto w celu wyparcia Szwedów z Rzeczypospolitej.

1656 – po stronie Szwedów do wojny przystąpił książę pruski Fryderyk Wilhelm. Mimo to dzięki geniuszowi **Stefana Czarnieckiego** i **Pawła Sapiehy** Polakom udało się odbić Warszawę, pokonać wojska szwedzkie pod Warką, wyzwolić Wielkopolskę i Małopolskę. Wojska polskie i ich sojusznicy przejęli inicjatywę. Tatarzy, przysłani przez chana tatarskiego zgodnie z układem chocimskim, zaatakowali Prusy. W tym samym roku Szwedzi zostali wspomoczeni przez księcia Siedmiogrodu Jerzego Rakoczego, który zaatakował południową granicę RP. Spowodowało to odwetową wyprawę wojsk polskich na Siedmiogród

1657 – Był to przełomowy rok wojny. Król Jan Kazimierz porozumiał się z księciem pruskim i doprowadził do rezygnacji Prus z dalszych walk. Cena była wysoka – zawarte zostały **traktaty welawsko – bydgoskie** na mocy, których Prusy uzyskują suwerenność (przystają być lennem Polski, stają się w pełni niezależne). Rzeczpospolita odzyskuje Pomorze Gdańskie z Toruniem. Od tego momentu wojna wygasa.

1660 – pokój w Oliwie – Polska godzi się na zmiany terytorialne wprowadzone traktatem w Sztumskiej Wsi (Inflanty pozostają przy Szwecji, a granicą jest rzeka Dźwina), Jan Kazimierz Waza zrzekł się pretensji do tronu szwedzkiego, potwierdzono traktaty welawsko – bydgoskie.

Wojny ze Szwecją znacznie osłabiły państwo polskie. Aspiracje Zygmunta III wciągnęły Rzeczypospolitą w wojny, które trwały przez 60 lat. W skutek nich Rzeczypospolita utraciła Inflanty przyłączone jeszcze w XVI wieku oraz, co ważniejsze, zrzekła się lenna pruskiego. Pozwoliło to księżtom pruskim w XVIII wieku na przekształcenie Prus w królestwo, które w krótkim czasie stanie się potęgą militarną i ostatecznie doprowadzi do rozbiorów Rzeczypospolitej.

WOJNY Z ROSJĄ W XVII w.

1. Sytuacja w Rosji pod koniec XVI w. i na początku XVII w.

W 1598 r. zmarł ostatni car z dynastii Rurykowiczów, syn Iwana IV Groźnego – Fiodor. Na tronie rosyjskim zasiadł jeden z bojarów (magnatów) rosyjskich – Borys Godunow. Przeciwko niemu zaczęła się tworzyć opozycja spośród magnatów rosyjskich, zaczęły wybuchać bunt przeciwko Borysowi Godunowowi. Jednocześnie na Rosję spadły klęski nieurodzaju i wybuchł głód. W historii Rosji okres ten nazwano czasami „wielkiej smuty” (okres między panowaniem dynastii Rurykowiczów a Romanowów).

2. Dymitriady 1604 – 1609.

- Tak określa się wyprawy Dymitrów na Rosję przy pomocy Rzeczypospolitej, których celem było zdobycie tronu moskiewskiego.
- Na początku XVII w. na dworze polskiego magnata Wiśniowieckiego pojawił się człowiek podający się za cudem ocalałego najmłodszego syna Iwana IV Groźnego – Dymitra. Starł się on uzyskać pomoc w zdobyciu tronu rosyjskiego obiecując liczne korzyści w przypadku powodzenia. Magnaci polscy, głównie **Adam i Konstanty Wiśniowieccy** oraz **Jerzy Mniszech** poparli **Dymitra Samozwańca**, widząc szansę zdobycia wpływów w pogrążonej w chaosie Rosji. Król Zygmunt III Waza zezwolił na prywatny zaciąg, nie poparł jednak oficjalnie Dymitra Samozwańca.
- Wyprawa Dymitra I Samozwańca ruszyła na Moskwę w 1604 r. Dymitra zajął twierdze rosyjskie Czernihów, Kursk, Rylsk, a po śmierci Borysa Godunowa zajął Moskwę. W 1605 r.

został koronowany na cara. Ożenił się z córką wojewody Jerzego Mniszcha – Maryną. Szybko przeciwko niemu powstała opozycja bojarstwa. Oskarżano go o zbyt dużą przyjaźń z Polakami i rozdawanie im rosyjskich urzędów itp. W 1606 r. wybuchł przeciwko niemu bunt – Dymitr I został zamordowany, a na tronie rosyjskim zasiadł Wasal Szujski.

- W Polsce pojawił się II Dymitr Samozwaniec. Obawiając się kolejnej interwencji polskich magnatów Wasal Szujski sprzymierzył się ze Szwecją (z którą państwo polskie było w stanie wojny) podpisując w 1609 r. traktat w Wyborgu skierowany przeciwko Rzeczypospolitej. Sojusz rosyjsko – szwedzki miał zagwarantować bezpieczeństwo Rosji.

3. Wojna z Rosją 1609 – 1619.

a) przyczyny:

- bezpośrednią przyczyną wojny było zawarcie sojuszu szwedzko – rosyjskiego, który godził w interesy państwa polskiego. Sojusz ten był bardzo groźny dla Rzeczypospolitej – mogło dojść do sytuacji walki jednocześnie z Rosją i Szwecją. Zygmunt III Waza chciał pokonać Rosję i rozbić ten sojusz
- mieszanie się magnatów polskich w wewnętrzną sytuację polityczną w Rosji osłabiło przyjazne dotąd stosunki polsko – moskiewskie
- magnateria pragnęła zdobyć wpływy w Rosji. Chaos wewnętrzny, spowodowany walkami o tron rosyjski oraz licznymi buntami chłopskimi, sprzyjał planom polskiej magnaterii.
- Zygmunt III Waza pragnął zdobyć tron rosyjski by wykorzystać Rosję do walki o odzyskanie tronu szwedzkiego

b) przebieg

Zygmunt III Waza uderzył na twierdzę Smoleńsk i rozpoczął jej oblężenie. Część wojsk polskich, dowodzona przez hetmana wielkiego koronnego Stanisława Żółkiewskiego, wyruszyła spod Smoleńska w kierunku Moskwy. **Hetman Stanisław Żółkiewski** pokonał wojska Wasyla Szujskiego w **bitwie pod Kłuszynem w 1610 r.** – otworzył sobie drogę na Moskwę. Wasal Szujski po klęsce został zdetronizowany (pozbawiony tronu) przez bojarów, którzy rozpoczęli rozmowy ze Stanisławem Żółkiewskim. W lipcu 1610 r. hetman Żółkiewski podpisał **polsko – rosyjski traktat o sukcesji tronu**, na mocy którego powołano na tron rosyjski syna Zygmunta III – Władysława Wazę. Moskwa i inne miasta rosyjskie zaprzysięgły Władysławowi Wazie wierność. Wojska Żółkiewskiego zostały wpuszczone do Moskwy i zajęły Kreml. Niestety Zygmunt III nie uznał układu gdyż pragnął korony rosyjskiej dla siebie.

Przeciwko Polakom wybuchło powstanie narodowe – powstańcy rozpoczęli oblężenie Kremla. Ostatecznie polska załoga Kremla skapitulowała; pozwolono jej opuścić granice Rosji. Zygmunt III zdobył Smoleńsk. Na tronie rosyjskim w 1613 r. zasiadł Michał Romanow i w ten sposób zakończył się okres wielkiej smuty. Polacy nie wykorzystali szansy opanowania Rosji.

c) w 1619 r. podpisany został **rozejm w Dywilinie** – do Rzeczypospolitej zostały włączone księstwa:

siewierskie, smoleńskie i czernihowskie; zgodzono się na wymianę jeńców wojennych. Władysław waza stał się „odzyskać” tron moskiewski.

4. Wojna smoleńska 1632 – 1634.

Po śmierci Zygmunta III Rosjanie podjęli próbę odzyskania ziem utraconych na mocy rozejmu w Dywilinie, a w szczególności Smoleńska. Dzięki odsieczy poprowadzonej przez Władysława IV Wazę Smoleńsk pozostał w polskich rękach. zawarto pokój w Polanowie, który kończy zmagania polsko – rosyjskie w pierwszej połowie XVII w. Potwierdzono postanowienia z Dywilina, a Władysław IV zrezygnował z praw do tronu carskiego.

5. Wojna z Rosją w latach 1654 – 1667 (1686).

a) przyczyny – bezpośrednią przyczyną wybuchu wojny było zawarcie ugody w Perejasławiu między carem a Kozakami, na mocy której Ukraina uznała władzę zwierzchnią cara. Rzeczypospolita nie mogła się na to zgodzić.

b) przebieg

Wojska rosyjskie wkroczyły na Litwę i w krótkim czasie zajęły znaczną jej część z Wilnem, Smoleńskiem i Grodnem. Rosjanie mieli szansę opanowania jeszcze większego terytorium.

Kampania została powstrzymana w chwili najazdu szwedzkiego na Rzeczypospolitą w 1655 r. Rosjanie nie chcieli wzrostu potęgi Szwecji i opanowania przez nich Rzeczypospolitej. Rozejm trwał do końca „potopu” szwedzkiego – do 1660 r. Działania wznowiono zaraz po zakończeniu wojny ze Szwecją. Tym razem były one bardziej pomyślne dla Rzeczypospolitej. Wojska polskie pokonały Rosjan w bitwie pod Cudnowem i odzyskały prawie całą Ukrainę.

c) **W 1667 r. zawarto rozejm w Andruszowie**, na mocy którego księstwo Smoleńskie i wschodnia lewobrzeżna Ukraina przypadła Rosji.

W 1686 r. w Moskwie podpisano pokój zwany **pokojem Grzymułtowskiego**, który kończy wojny polsko – rosyjskie w XVII w. Potwierdza on postanowienia rozejmu andruszowskiego.

PROBLEM KOZACKI

1. Sytuacja Kozaków na Ukrainie

Kozacy zamieszkiwali obszar nad Dnieprem zwany Dzikimi Polami lub Zaporozem (nazwa pochodzi od porochów = progów skalnych na Dnieprze). Życie na Dzikich Polach pełne było niebezpieczeństw. Kozacy często wyprawiali się na swoich lekkich łodziach zwanych czajkami na południe i napadali na ziemie tureckie. Bardzo szybko stworzyli bractwo żołnierskie, organizację wojskową, dzięki której mogli się obronić m.in. przed napadami Tatarów. W drugiej połowie XVI w. w związku z ciągle wzrastającą liczbą Kozaków utworzono **rejestr kozacki** – imienny spis Kozaków, którzy służyli w specjalnych oddziałach wojskowych Rzeczypospolitej i otrzymywali za swą służbę żołd. Tylko niewielka liczba Kozaków została objęta rejestrem. Pochodzenie Kozaków było bardzo różne – byli to chłopci ukraińscy i uciekinierzy z różnych krajów.

2. Geneza konfliktu kozackiego

- szlachta polska uważała Kozaków za chłopów i nie chciała uznać ich prawa do wolności. Tylko Kozacy rejestrowi (na żołdzie RP) podlegali hetmanowi wielkiemu koronnemu i królowi. Pozostali uważani byli za chłopów. Kozacy sami siebie uważali za szlachtę i kilkakrotnie sięgali po broń by nie dopuścić do narzucenia im poddaństwa oraz przypisania do ziemi.
- konflikt społeczny nałożył się na konflikt narodowościowy na Ukrainie – właścicielami majątków byli głównie panowie polscy, podczas gdy chłopcy byli ludnością ukraińską
- konflikt religijny – ludność ukraińska i Kozacy byli wyznania prawosławnego. Od 1596 r. próbowano ich nakłonić do uznania zwierzchności papieża i przyjęcia religii unickiej (greko – katolickiej)
- wzrost niezadowolenia Kozaków spowodowany był zaniechaniem przez Władysława IV Wazę wojny z Turcją, co wiązało się ze zmniejszeniem rejestru kozackiego. Była to bezpośrednia przyczyna powstania.

3. Powstanie Bohdana Chmielnickiego 1648 – 1667

1648 r – Kozacy sprzymierzeni z Tatarami rozpoczęli pochód w głąb RP wykorzystując okres bezkrólewia po śmierci Władysława IV Wazy; dotarli aż pod Zamość i Lwów. W trzech bitwach pokonali wojska koronne (bitwy pod Żółtymi Wodami, Korsuniem i Piławcami. Reszta wojsk koronnych zamknęła się w obozie wojskowym pod Zbarażem. Nowy król – Jan Kazimierz Waza, udał się na odsiecz Zbaraża, został jednak otoczony pod Zborowem.

1649 – ugoda zborowska kończy 1 etap walk – województwa kijowskie, czernihowskie i braclawskie zostają wyodrębnione jako województwa ukraińskie, Bohdan Chmielnicki został hetmanem kozackim. Rejestr kozacki miał zostać zwiększony. Ustępstwa były spowodowane trudną sytuacją wewnętrzną kraju i całkowitym rozbiciem armii koronnej. Pochód wojsk kozackich spowodował bowiem wybuch antyszlacheckiego powstania chłopów na Ukrainie i Podhalu.

1651 – wznowiono działania wojenne – wojska polskie pokonały wojska kozackie w bitwie pod Beresteczkiem. Przyczyniło się to do zmiany układu – podpisano nową **ugodę w Białej Cerkwi**, na mocy której okrojono obszar województw ukraińskich i zmniejszono rejestr kozacki. Ugoda ta nie zakończyła sporu.

1654 – Kozacy zaczęli zwracać się ku Rosji. Car był zainteresowany poszerzeniem swoich wpływów na Ukrainę. Obiecał Kozakom prawa i wolność. Kozacy podpisali więc z carem

ugodę w Perejasławiu, na mocy której do Rosji miała zostać przyłączona Ukraina Zadnieprzańska (leżąca na wschód od Dniepru). Przekazanie Rosji części Ukrainy przez kozaków spowodowało wybuch wojny polsko – rosyjskiej w 1654 r. Od tego momentu problem kozacki jest ściśle połączony ze stosunkami polsko – rosyjskimi.

1655 – 1657 – podczas „potopu” szwedzkiego Chmielnicki działał na szkodę RP i przyczynił się do najazdu Rakoczego na południowe ziemie RP.

1658 – po śmierci Chmielnickiego nowym hetmanem kozackim został Jan Wyhowski, który zawarł z Polską **ugodę w Hadziaczu**. Ugoda ta gwarantowała Kozakom największe jak dotąd prawa: miało powstać Księstwo Ruskie, na czele którego miał stać hetman zatwierdzony przez króla, Kozacy mieli mieć własne urzędy, trybunał i akademię prawosławną w Kijowie. Starszyzna kozacka miała otrzymać przywileje szlacheckie. Ugoda ta nie weszła w życie. Większość Kozaków nie wierzyła już Polakom. Obaliła Wyhowskiego i ponownie związała się z Rosją.

1667 – **rozejm w Andruszowie** kończący wojnę z Rosją regulował również sprawę Ukrainy. Została ona podzielona między Rosję a Rzeczypospolitą. Rosja otrzymała lewobrzeżną Ukrainę (na wschód od Dniepru) przy Polsce pozostała Ukraina prawobrzeżna (na zachód od Dniepru). Oprócz tego Polacy zobowiązali się do nadania Kozakom autonomii. Ostatecznie Kijów znalazł się po stronie rosyjskiej.

WOJNY Z TURCJĄ

1. Przyczyny wojen z Turcją w pierwszej połowie XVII w.

- napady Kozaków na ziemie tureckie – Kozacy często napadali na ziemie tureckie. Sułtan żądał by król polski powstrzymał swoich poddanych
- najazdy Tatarów na Rzeczypospolitą – Tatarzy, którzy byli lennikami Turcji również napadali na ziemie Rzeczypospolitej w poszukiwaniu łupów i niewolników. Powodowały one olbrzymie zniszczenia w południowych województwach RP.
- wtrącanie się magnatów polskich w wewnętrzne sprawy księstw naddunajskich (Mołdawii i Wołoszczyzny), które były księstwami lennymi Turcji. Magnaci polscy wielokrotnie wyprawiali się z prywatnymi wojskami do tych księstw by obalić wiernych sułtanowi gospodarów (książąt) i osadzić na tronie sprzyjających Polsce gospodarów. Tylko w ciągu pierwszych 20 lat XVII w. podjęto 3 wyprawy na Mołdawię.
- wspieranie buntujących się przeciwko Turcji władców Siedmiogrodu
- wyprawa oddziału Lisowczyków (dowodzonych przez pułkownika Lisowskiego) pod Wiedeń podczas wojny Turcji z Austrią została odczytana przez sułtana jako działania na szkodę interesów Turcji, co jeszcze bardziej pogorszyło stosunki z Turcją.

2. Wyprawa cecorska i wojna chocimska 1620 – 1621 r.

1620 - **wyprawa hetmana wielkiego koronnego Stanisława Żółkiewskiego do Mołdawii.**

Wyprawa miała uprzeczyć uderzenie wojsk tureckich. Wojska polskie zostały doszczętnie rozbite w **bitwie pod Cecorą**. Sam Żółkiewski został zabity, a hetman polny koronny Stanisław Koniecpolski – wzięty do niewoli. Rzeczypospolita utraciła osłonę od południowego – wschodu

1621 - wyprawa sułtana tureckiego chana tatarskiego na ziemie RP. **Wojna chocimska.**

Do konfrontacji doszło pod mołdawską twierdzą Chocim. Wojska polskie, dowodzone przez hetmana Jana Karola Chodkiewicza, zamknęły się w obozie warownym pod tą twierdzą. Hetman chciał powstrzymać wojska turecko – tatarskie przed najazdem na RP. Plan się powiódł mimo śmierci Chodkiewicza.

Zawarto pokój chocimski:

- ustalono, że granicą polsko – turecką będzie rzeka Dniestr
- Tatarzy mieli powstrzymać się od najazdów na ziemie polskie, a Kozacy od napadów na ziemie tatarsko – tureckie
- potwierdzono nienaruszalność granic Mołdawii i Wołoszczyzny - magnaci polscy nie będą się wtrącać w wewnętrzne sprawy tych księstw
- król polski (Zygmunt III) zobowiązał się co roku dawać „upominki” chanowi tatarskiemu, a w zamian Tatarzy mieli wspomagać wojska polskie w walce z jej wrogami (z wyjątkiem wojny z Turcją)

3. Wojna z Turcją w latach 1672 – 1699.

a) przyczyny: sułtan turecki Mehmed IV dążył do rozszerzenia swojego terytorium o Wołyń, Podole i Ukrainę – południowo – wschodnie ziemie Rzeczypospolitej.

b) przebieg

1672 – Turcy najechali na południowe ziemie RP. Wojska tureckie zajęły Podole wraz z twierdzą Kamieniec Podolski, oraz część Ukrainy – Kijowszczyznę i Braclawszczyznę. Ekspansję powstrzymał **traktat w Buczaczu**. Na mocy tego pokoju RP traciła Podole, województwa ukraińskie – braclawskie i kijowskie oraz zobowiązywała się do płacenia haraczu Turcji. Traktat ten wstrząsnął RP gdyż haracz płaciły Turcji tylko te państwa, które uznawały zwierzchność sułtana. Sejm nie ratyfikował traktatu; nałożono wysokie podatki na wojsko i stworzono nową armię pod wodzą hetmana Jana Sobieskiego.

1673 – Sobieski złamał postanowienia pokoju w Buczaczu i zaatakował Turków. Pokonał armię turecką w **bitwie pod Chocimiem**. Zwycięstwo to przyniosło mu sławę i koronę królewską po śmierci króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego – w 1674 r. został królem

1676 – **traktat w Żórawnie** – RP nie odzyskała utraconych ziem jednak nie musiała już płacić haniebnego haraczu.

1683 – odsiecz wiedeńska

Jan III Sobieski pragnął poprawić stosunki z Turcją. W tym celu zamierzał zawrzeć przymierze z Francją gdyż państwa te miały wspólnego wroga – Habsburgów. Jan III Sobieski uważał, że większym zagrożeniem dla RP jest wzrastająca potęga Rosji i Prus niż Turcji. Nie poparli go jednak magnaci i szlachta. Wskutek nacisków Jan III zawarł z Habsburgami traktat o wzajemnej pomocy w przypadku wojny z Turcją. Już we wrześniu tego samego roku Sobieski wyruszył pod Wiedeń oblegany przez wojska tureckie, dowodzone przez Kara Mustafę. Odniósł pod Wiedniem wielkie zwycięstwo i utrwalił sławę polskiego oręża. Zwycięstwo nie przyniosło wymiernych korzyści.

c) **1699 – pokój w Karłowicach**. Do Rzeczypospolitej powróciło Podole i województwa ukraińskie.

Podsumowanie:

Wojny ze Szwecją	Utraciliśmy Inflanty aż po rzekę Dźwinę
Wojny z Rosją	Początkowo zyskaliśmy księstwa czernihowskie i smoleńskie. Ostatecznie utraciliśmy te ziemie oraz utraciliśmy wschodnią Ukrainę z Kijowem
Wojny z Turcją	Walczyliśmy o Podole – najpierw je utraciliśmy, ale dzięki odsieczy wiedeńskiej Jana III Sobieskiego odzyskaliśmy nasz pierwotny stan posiadania
Powstanie kozackie Bohdana Chmielnickiego	Kozacy wybrali zwierzchność cara rosyjskiego , utraciliśmy wschodnią Ukrainę

Czy wynik wojen z XVII w. był wyrazem potęgi czy słabości naszego państwa?

Wojny XVII w. jakie prowadziła I Rzeczypospolita niewątpliwie były wyrazem potęgi kraju, którą pozostawiła po sobie dynastia Jagiellonów. Jednakże ilość tych wojen, koszty jakie musiało ponieść państwo polskie oraz ludność w nim zamieszkała, straty gospodarcze, a także skutki polityczne, stały się przyczyną rozkładu Rzeczypospolitej, a co za tym idzie przyczyniły się do rozbiorów I Rzeczypospolitej.

- Wojny ze Szwecją znacznie osłabiły państwo polskie. Aspiracje Zygmunta III wciągnęły Rzeczypospolitą w wojny, które trwały przez 60 lat. Na skutek nich Rzeczypospolita utraciła Inflanty przyłączone jeszcze w XVI wieku oraz, co ważniejsze, zrzekła się lenna pruskiego. Pozwoliło to książętom pruskim w XVIII wieku na przekształcenie Prus w

królestwo, które w krótkim czasie stanie się potęgą militarną i ostatecznie doprowadzi do rozbiórów Rzeczypospolitej.

- Wojny z Rosją w ogóle nie były konieczne. Ich główną przyczyną były ambicje magnatów polskich i króla Zygmunta III, a później błędna polityka polska względem Kozaków. Rzeczypospolita nie skorzystała ze słabości Rosji na początku XVII w. i nie potrafiła osadzić na tronie rosyjskim swego kandydata. Z drugiej strony udało nam się przyłączyć część ziem rosyjskich. Niestety nie byliśmy ich w stanie utrzymać w drugiej połowie XVII w.
- Wojny z Turcją również nie były konieczne. Król Zygmunt I Stary zawarł z Turcją pokój wieczysty. Niestety magnaci polscy nie mogli powstrzymać się przed ingerowaniem w wewnętrzne sprawy księstw naddunajskich (Mołdawii i Wołoszczyzny). Wojny z Turcją są pasmem klęsk armii polskiej: masakra armii po Cecorę, powstrzymanie olbrzymim kosztem armii tureckiej pod Chocimiem czy zdobycie Kamieńca Podolskiego przez Turków w 1672 r. Jedynie odsiecz Wiednia jako się jako świetlane zwycięstwo.

Rzeczypospolita dała sobą manipulować obcym mocarstwom czy dworom i nie zawsze prowadziła wojny we własnym interesie. Wojny ze Szwecją prowadziliśmy początkowo w interesie Zygmunta III i jego praw do tronu szwedzkiego. W wojny z Rosją wplątali nas własni magnaci, a na wojny z Turcją napierała Stolica Apostolska i dwór austriacki nawołując do walki z poganami. O słabości państwa polskiego świadczy właśnie to, że nie potrafiła się przeciwstawić tym manipulacjom.